

Het populisme aan de macht

MARTIN ZUITHOF

Jos van der Lans en Nico de Boer blijven in hun essay *Burgerkracht in wensdromen steken en verwachten dingen van actieve burgers die ze nooit kunnen leveren. Bovendien ondermijnen ze het professionaliseringsproces van Welzijn Nieuwe Stijl (vernieuwing sociaal werk, verbetering relatie instellingen-gemeenten) waartoe Van der Lans zelf mede de aanzet heeft gegeven. Martin Zuithof, tot voor kort hoofdredacteur van *Zorg + Welzijn*, is verbaasd over de instemming die het essay ontmoet.*

Van der Lans en De Boer schrijven in *TSS* september 2011: 'Het pleidooi van de vijf denkers voor "geduld en rust" en "tijd, veel tijd" is net zo curieus als het voorstel van de onlangs ontslagen hoofdredacteur Martin Zuithof van *Zorg + Welzijn* om "juist nu extra te investeren in welzijnswerk". In welke wereld leven deze mensen? Ze willen liever politiek correcte en risicoloze analyses en obligate pleidooien voor extra investeringen, ook in een wereld die schreeuwt om visie en nieuwe richting.'

De auteurs maken zo wel een heel makkelijke karikatuur van mijn stelling dat er nu geïnvesteerd moet

worden in sociaal werk gezien de aanstaande megadecentralisatie van de AWBZ naar de Wmo: de overdracht van zorgtaken als begeleiding naar de gemeente. 'Nergens komen ze in plaats van te bezuinigen op het idee om geld vanuit de AWBZ richting Wmo te schuiven om het sociale werk juist te versterken', schreef ik. 'Substitutie! Er moet in worden geïnvesteerd. Niet alleen door de overheid, ook door fondsen, bedrijven en bijvoorbeeld ook door ziektekostenverzekeraars.' Wat er aan dit pleidooi risicoloos en obligaat is, ontgaat me. Want laten we de dingen even in perspectief plaatsen. Bezuinigingen op welzijn

zijn kennelijk vanzelfsprekend, maar bezuinigingen op de gezondheidszorg (*cure*) en de AWBZ (*care*) zijn dat nooit. Zo ontvingen gemeenten in 2010 via het gemeentefonds € 1,626 miljard voor de uitvoering van de Wmo.¹ Slechts een deel daarvan gaat naar welzijn. De kosten van de AWBZ bedroegen daarbij vergeleken in 2010 een veelvoud: liefst € 23,5 miljard.² Het CBS becijferde de totale uitgaven voor de zorg in 2010 op € 87,6 miljard. Sociaal-cultureel werk kwam volgens het CBS uit op een totaalbudget van een uiterst bescheiden € 1,274 miljard.³ Het is een beetje eigenaardig dat twee vooraanstaande

Foto: Suzie Blackman

publicisten over sociaal werk ineens uitgaan van onontkoombare bezuinigingen op die sector.

Kretologie

Met zuiver argumenteren heeft *Burgerkracht* dan ook niet veel te maken. Het essay gaat uit van premissen die als onweerlegbare waarheden worden gepresenteerd: burgers staan buitenspel in het beklemmende onderonsje ('wurggreep') tussen instellingen en gemeenten. En de burger is een onmondige consument geworden van 'welzijnsupermarkten' (een denigrerende term van Daniël Giltay Veth, die niet wordt onderbouwd). Klinkt spannend, dit grote complot van overheid en instituties om de burger buitenspel te houden, maar de bewijsvoering rammelt nogal. Zo beschrijven Van der Lans en De Boer het voorbeeld van een groep Marokkaanse buurtbewoners die niet goed bediend worden door een welzijnsinstelling en de hulpvraag 'smoort' in de prestatiecontracten tussen gemeente en instelling. 'Dit voorbeeld maakt duidelijk: er is iets fundamenteels mis met het Nederlandse welzijnsbeleid', aldus de auteurs. Maar hoe kan een voorbeeld nu aantonen dat iets fundamenteel

mis is? Noemen we het politiebeleid ook fundamenteel fout als een bepaalde groep een slechte ervaring heeft met de politie?

Van der Lans en De Boer lijken in hun essay, de begeleidende publicaties en debatten überhaupt bevangen door de populistische kretologie: 'Ik vind Welzijn Nieuwe Stijl helemaal niks', 'Welzijnsinstellingen hebben hun langste tijd gehad', 'Het einde van het rotte welzijnsbestel'. 'Onze verkenning laat zien dat Welzijn Nieuwe Stijl intussen passé is', schrijven ze, 'De geluksmachine wordt stopgezet,

welzijn is niet van gemeenten maar van burgers, alleen burgerkracht kan ons redden.' Maar het stimuleringsprogramma loopt gewoon twee jaar, landelijke bezuinigingen betekenen niet automatisch dat gemeenten met Wmo-taken moeten stoppen en bovendien probeert de sector zelf middelen te vinden om het professionaliseringsprogramma voort te zetten. Nergens voor nodig, redeneert De Boer nu, in een interview: 'In Welzijn Nieuwe Stijl ligt een veel te grote nadruk op de persoonlijke kwaliteiten van de werker.' Maar in een groot deel van

BERT HOLMAN (VWS): 'VRAAGTEKENS BIJ WERKELIJKHEIDSGEHALTE BURGERKRACHT'

Bert Holman, projectleider Wmo van het ministerie van vws, ziet het essay van Van der Lans en De Boer als een 'leuke manier' om een debat te organiseren. 'Maar om nou te zeggen dat ze de werkelijkheid beschrijven, daar heb ik nogal wat vraagtekens bij. In het essay laten ze de rol van de gemeente buiten beschouwing, maar die blijft toch de opdrachtgever van het welzijns-werk? De gemeente mag toch bekijken of publiek geld op de juiste manier wordt ingezet om de maatschappelijke agenda uit te voeren en of maatschappelijke effecten worden bereikt?' Het gedachtegoed van Welzijn Nieuwe Stijl is nog lang niet passé gezien de overheveling van AWBZ-begeleiding naar de Wmo. 'Gemeenten, aanbieders, cliëntenorganisaties, het Npcf hebben het allemaal over zaken als "eigen kracht", "de vraag achter de vraag", "meer ruimte voor de professional". Het gedachtegoed speelt bij de komende decentralisaties een grote rol. Ik verwacht ook veel van sociale professionals. Die zijn hun professionele vrijheid aan het heroveren.'

de trajecten, waaraan 100 gemeenten en 150 welzijnsorganisaties deelnemen, ligt nu juist de nadruk op de verbetering van de relatie opdrachtgever-opdrachtnemer. En die kan, constateren Van der Lans en De Boer overigens terecht, op veel plaatsen nog wel beter.

Makkelijk afscheid

Los van de negatieve toonzetting en de redeneringen die mank gaan, zijn er ook tal van inhoudelijke bezwaren te noemen tegen de oplossingen die Van der Lans en De Boer aandragen. Hun oplossing is simpel gezegd: opheffing van het welzijnswerk en opzet van coöperaties van actieve burgers die zichzelf wel kunnen redden en wijkteams voor kwetsbare burgers, zoals die in Enschede functioneren onder de hoede van de gemeente. Daarmee nemen ze wel heel makkelijk afscheid van een sector met zo'n 70.000 werknemers, zo'n 2500 instellingen. De sector telt slechts zo'n 70 instellingen met meer dan 50 medewerkers en dat zijn dan de 'grote instituties' die de auteurs onder vuur nemen.

De onderliggende agenda van Van der Lans en De Boer is dan ook de afrekening met het begrip 'welzijn' en het 'welzijnswerk'. In 2004 riep Van der Lans het al: de term 'welzijnswerk' hoort thuis op het kerkhof. 'Ik ben een enorme propagandist van het welzijnswerk, maar ik vind dat we die term eindelijk eens moeten begraven. Het begrip "welzijn" is enorm geïdeologiseerd in de jaren '70 en volgestopt met pretenties. Je moet er een nieuwe inhoud aan geven.' Om dat te bewerkstelligen, willen ze het momentum aangrijpen om 'schoon schip te maken'. 'Welzijnswerk is een warwinkel aan functies, waarvan niemand precies weet wat het nut ervan is', zei Van der Lans in mei 2010 in *Zorg + Welzijn*. 'Mijn boek pleit voor een nieuwe start van sociaal werk en teruggaan naar de kern. Als je kijkt wat al die brede welzijnsorganisaties in huis hebben, zou ik er schoon schip mee willen maken. We hebben er een

HANS VAN EWIJK: 'WELZIJSWERK HELPT JUIST TEGEN INSTITUTIONALISERING'

Jos van der Lans en Nico de Boer richten hun pijlen met hun kritiek op 'Nederland institutioneel' op de verkeerde sector. Dat zegt Hans van Ewijk, bijzonder hoogleraar grondslagen maatschappelijk werk en lector sociaal werk aan de Hogeschool Utrecht. Welzijnswerk helpt juist te voorkomen dat de snelle groei van grote instituties als GGZ eindeloos doorgaat, stelt hij. 'In Nederland groeit het aantal mensen dat in een instelling wordt opgenomen elk jaar met 10 procent. Burgers die het een tijd niet aankunnen, komen soms voor langere tijd in een groot instituut terecht, terwijl sociaal werkers in de buurt dat hadden kunnen voorkomen. Wat mij betreft is dat de hoofdtaak van het welzijnswerk. Het helpt juist tegen institutionalisering.' Alleen is het klassieke welzijnswerk daar te weinig op ingericht, vindt Van Ewijk ook. 'Het ondersteunt te weinig het individu, en dat moet veranderen. Het leuke is dat er al veel gebeurt rond bijvoorbeeld de samenwerking van opbouwwerk en maatschappelijk werk. Daarbij kan de herkenbaarheid van professionals in de wijk nog altijd beter. Ze moeten een persoonlijker profiel krijgen en de instelling moet veel meer naar de achtergrond.'

Een grote schoonmaak in het welzijnsbestel lijkt Van Ewijk niet verstandig. 'Juist het welzijnswerk werkt veel met burgers samen. Dat moeten dan wel professionals zijn die heel veel burgers om zich heen hebben.' En niet de welzijnssector groeit, maar het aantal zorgprofessionals, zo'n 700.000, neemt jaarlijks toe met 10 procent.

rommel van gemaakt, geen hond weet meer wat het voorstelt.'

Af schrijven

Dat ze met hun pleidooien de ingezette vernieuwingen van Welzijn Nieuwe Stijl ondermijnen en een hele sector afschrijven, doet er kennelijk niet zo veel toe. De sociaal werker die tot voor kort nog onderwerp van het verbeteringsproject was, lijkt niet meer interessant. In *Burgerkracht* worden ze niet meer bevraged.

En waar is de actieve burger die het straks allemaal moet gaan doen? 'Dat zijn vaak hoogopgeleide vijftigplus mannen die van vergaderen houden. Gekscherend worden ze de grijze maffia genoemd', zegt Laurens de Graaf, een bestuurskundige die bij de Universiteit van Tilburg onderzoek doet naar 'best persons' die deelnemen aan wijkparticipatie. Doortje Kal, bijzonder lector Kwartiermaken, wijst naar Zoetermeer waar actieve burgers al in de jaren negentig eigen buurthuizen runden. 'Dat betekende niet dat zij openstonden voor mensen met een psychiatrische achtergrond. Om dat te bereiken, moest er eerst een "sociale makelaar" worden ingeschakeld.'

Martin Zuithof is freelance journalist. Tot juli dit jaar was hij hoofdredacteur van 'Zorg + Welzijn'.

Noten

- 1 http://nl.wikipedia.org/wiki/Wet_maatschappelijke_ondersteuning
- 2 <http://nl.wikipedia.org/wiki/AWBZ>
- 3 <http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/2B46343F-959D-49E0-B8B4-7F2308BDB27E/0/pb11n038.pdf>

ONJUIST

In hun artikel 'Laat meer over de zelfredzame burger' reageren Nico de Boer en Jos van der Lans op een bijdrage over burgerkracht van Ard Sprinkhuizen, Margot Scholte, Kees Penninx, Daan Heineke en Lia van Doorn in TSS no. 8. Daarbij schrijven zij dat de auteurs 'merendeels werkzaam bij MOVISIE' zijn. Dat is feitelijk onjuist. Alleen Ard Sprinkhuizen en Margot Scholte zijn part-time werkzaam voor MOVISIE.

Paul van Yperen, communicatiemedewerker MOVISIE.